

V. Wykaz skrótów stosownych w opracowaniu

A. Wykaz skrótów słowników i opracowań

AK – Rudnicka-Fira E., *Antroponimia Krakowa od XVI do XVIII wieku. Proces kształtowania się nazwiska*, Katowice 2004.

AŻP – Dacewicz L., *Antroponimia Żydów Podlasia w XVI–XVIII wieku*, Białystok 2008.

LNP – Walkowiak J. B., *Litewskie nazwiska Polaków. Słownik etymologiczno-frekwencyjny*, Poznań 2019.

NMKJ – Matusiak-Kempa I., *Nazwiska mieszkańców komornictwa jeziorańskiego (XVI–XVIII w.)*, Olsztyn 2009.

NMK – Jaracz M., *Nazwiska mieszkańców Kalisza od XVI do XVIII wieku*, Bydgoszcz 2001.

NP1 – Rymut K., *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny*, t. 1, Kraków 1999.

NP2 – Rymut K., *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny*, t. 2, Kraków 1999.

SEM cz. 1. – *Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, red. A. Cieślikowa, M. Malec, K. Rymut, cz. 1: *Odapelatywne nazwy osobowe*, oprac. A. Cieślikowa, przy współudziale J. Szymowej i K. Rymuta, Kraków 2000.

SEM cz. 2. – *Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, red. A. Cieślikowa, M. Malec, K. Rymut, cz. 2: *Nazwy osobowe pochodzenia chrześcijańskiego*, oprac. M. Malec, Kraków 1995.

SEM cz. 3. – *Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, red. A. Cieślikowa, M. Malec, K. Rymut, cz. 3: *Odmiejscowe nazwy osobowe*, oprac. Z. Kaleta przy współudziale E. Supranowicz i J. Szymowej, Kraków 1997.

SEM cz. 4. – *Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, red. A. Cieślikowa, M. Malec, K. Rymut, cz. 4: *Nazwy osobowe pochodzące od etników*, oprac. E. Supranowicz, Kraków 1997.

SEM cz. 5. – *Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, red. A. Cieślikowa, M. Malec, K. Rymut, cz. 5: *Nazwy osobowe pochodzenia niemieckiego*, oprac. Z. Klimek, Kraków 1997.

SEM cz. 6. – *Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, red. A. Cieślikowa, M. Malec, K. Rymut, cz. 6: *Nazwy heraldyczne*, oprac. M. Bobowska-Kowalska, Kraków 1995.

SEM cz. 7. – *Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, red. A. Cieślikowa, M. Malec, K. Rymut, cz. 7: *Suplement. Rozwiązanie licznych zagadek staropolskiej antroponimii*, pod red. A. Cieślikowej, Kraków 2002.

SEŻ – Abramowicz Z., *Słownik etymologiczny nazwisk Żydów białostockich*, Białystok 2003.

SG -

SHNO 1. – Abramowicz Z., Citko L., Dacewicz L.: *Słownik historycznych nazw osobowych Białostoczczyzny (XV–XVII w.)*, t. 1., Białystok 1997.

SHNO 2. – Abramowicz Z., Citko L., Dacewicz L.: *Słownik historycznych nazw osobowych Białostoczczyzny (XV–XVII w.)*, t. 2., Białystok 1997.

SJP – <https://sjp.pwn.pl>

SNN – Kowalik-Kaleta Z., Dacewicz L., Raszevska-Żurek B., *Słownik najstarszych nazwisk polskich – pochodzenie językowe nazwisk omówionych w historii nazwisk polskich*, t. 1, Warszawa 2007.

SW I – *Słownik języka polskiego*, red. Zdanowicz A., Szyszka M. B., Filipowicz J. i in., cz. I, Wilno 1861.

SW II – *Słownik języka polskiego*, red. Zdanowicz A., Szyszka M. B., Filipowicz J. i in., cz. II, Wilno 1861.

B. Inne skróty i znaki

ap. – apelatyw

aram. – aramejski

arkad. – arkadyjski

babil. – babiloński

biał. – dawne woj. białostockie

bibl. – biblijny

biel. – dawne woj. bielskie

błrs. – białoruski–celtycki

bydg. – dawne woj. bydgoskie

cheł. – dawne woj. chełmskie

cz. – część

częst. – dawne woj. częstochowskie

czyt. – czytaj

dial. – dialekt

dl Niem. – dolnoniemiecki

elb. – dawne woj. elbląskie

etn. – etniczna

gdn. – dawne woj. gdańskie

geog. – geograficzna

germ. – germański

gm. – gmina

grniem. – górnoniemiecki

gorz. – dawne woj. gorzowskie

grec. – grecki

gw. – gwarowy

hebr. – hebrajski

im. – imię

irl. – irlandzki

jid. – jidysz

kal. – dawne woj. kaliskie

kasz. – kaszubski

kat. – dawne woj. katowickie

kiel. – dawne woj. kieleckie

kon. – dawne woj. konińskie

kosz. – dawne woj. koszalińskie

krak. – dawne woj. krakowskie

Krpłd. – Kresy Południowo-Wschodnie (Ruś Czerwona)

Krpół. – Kresy Północno-Wschodnie (pogranicze z Wielkim Księstwem Litewskim)

lesz. – dawne woj. leszczyńskie

lit. – litewski

lub. – dawne woj. lubelskie

łac. – łaciński

łomż. – dawne województwo łomżyński

Maz. – Mazowsze

Młp. – Małopolska

n. – nazwa

n. msc. – nazwa miejscowości

n. os. – nazwa osobowa

niem. – niemiecki

niezid. – niezidentyfikowany

nowosąd. – dawne woj. nowosądeckie olszt. – dawne woj. olsztyńskie

ostroł. – ostrołęckie

pil. – dawne woj. pilskie

piotr. – dawne woj. piotrkowskie

płoc. – dawne woj. płockie podlas. – obecne woj. podlaskie pol. – polski

Pom. – Pomorze

por. – porównaj

pow. – powiat

psł. – prasłowiański

rad. – dawne woj. radomskie

reg. – regionalny

ros. – rosyjski

rzesz. – dawne woj. rzeszowskie

scs. – staro-cerkiewno-słowiański siedl. – dawne woj. siedleckie

sier. – dawne woj. sieradzkie

skiern. – dawne woj. skierniewickie słow. – słowiański

słup. – dawne woj. słupskie

stsas. – starosaski

stniem. – staroniemiecki

stp. – staropolski

stbrus. – starobiałoruski

strus. – staroruski

stukr. – staroukraiński

stwniem. – staro-wysoko-niemiecki sumer. – sumeryjski

suwal. – dawne woj. suwalskie

szczec. – dawne woj. szczecińskie

szw. – szwedzka

Śl. – Śląsk

średz. – średzki

śrłac. – średniołaciński

śrniem. – średnioniemiecki

śrwniem. – średnio-wysoko-niemiecki

t. – tom

tarn. – dawne woj. tarnowskie

tarnnob. – dawne woj. tarnobrzeskie

tor. – dawne woj. toruńskie

turec. – turecki

wałb. – dawne woj. wałbrzyskie

warsz. – dawne woj. warszawskie

węg. – węgierski

węgr. – węgrowski

Włkp. – Wielkopolska

włoc. – dawne woj. wrocławskie

woj. – województwo

wroc. – dawne woj. wrocławskie

wsł. – wschodniosłowiański

zagin. – zaginiony

zamoj. – dawne woj. zamojskie

ziel. – dawne woj. zielonogórskie

żyd. – żydowski

< – utworzony od...

> – tworzący...

* – nazwa rekonstruowana

// – dwie możliwości odczytania lub formy występujące obocznie, często warianty fonetyczne danego antroponimu

() – nawias okrągły oznacza postać męską nazwiska rekonstruowaną na podstawie jego formy żeńskiej, np. **(BUJALSKI)**, niekiedy rozszerzenie formantu, np. *-(ow)ski* lub wariantywność występowania głoski, np. **BIĄŁKOWIC(Z)**

C. Skróty źródeł

KUO – Księga Urodzeń Ostrów

KMO – Księga Małżeństw Ostrów

KZO – Księga Zgonów Ostrów

KUOb – Księga Urodzeń Ostrów bożnicze

KMOb – Księga Małżeństw Ostrów bożnicze

KZOOb – Księga Zgonów Ostrów bożnicze

KUO 1809I – Księga Urodzeń Ostrów z 1809 roku od stycznia do końca kwietnia

KUO 1809II – Księga Urodzeń Ostrów z 1809 roku od maja do grudnia

KMO 1809I – Księga Małżeństw Ostrów z 1809 roku od stycznia do końca kwietnia

KMO 1809II – Księga Małżeństw Ostrów z 1809 roku od maja do grudnia

KZO 1809I – Księga Zgonów Ostrów z 1809 roku od stycznia do końca kwietnia

KZO 1809II – Księga Zgonów Ostrów z 1809 roku od maja do grudnia

Księgi „połówkowe/półroczne” pochodzą z lat 1808–1825.

VI. Słownik-katalog historycznych nazwisk mieszkańców parafii Ostrów Mazowiecka

Uwagi do Słownika-katalogu...

Struktura słownika-katalogu została podporządkowana ogólnej koncepcji niniejszego opracowania, którego celem było stworzenie i prezentacja zbioru historycznych nazw osobowych, określających mieszkańców parafii Ostrów Mazowiecka w okresie od XIX do lat 30. XX wieku. Materiał w nim zawarty dokumentuje istnienie osób i kreśli obraz językowo-kulturowej specyfiki badanego obszaru; wydobywa i zarysowuje genezę językową nazwisk w konkretnym kontekście geograficznym, historycznym i kulturowym. Formuła niniejszego opracowania pozwala na rejestrację wszystkich nazwisk, jakie pojawiły się w ekscerpowanych źródłach, i na uzupełnienia ich katalogu, który jest otwarty na tworzenie pełniejszej prezentacji historii i etymologii poszczególnych antroponimów ostrowskich.

Słownik nazwisk mieszkańców parafii w Ostrowi Mazowieckiej (XVIII–XIX w.) został opracowany wg następujących reguł:

1. Słownik zachowuje tradycyjny układ alfabetyczny. Jako formę hasłową podano w nim nazwisko w jego postaci, potwierdzonej w metrykach. Wielokrotnie mamy do czynienia z postaciami fonetycznymi nazwisk, szczególnie obcych, por. np. **WASERTROGUR//WASERTRYGER//WASERTREGIER//WASTRYGER**.
2. Ponadto ówczesna ortografia była niestabilizowana, wariantywna, co widać w niektórych zapisach, np. **KSIĄZ(Ź)EK//XIAŻEK** [dziś *Książek*]; **TARCZYS//TARSZYSZ//TORSZYS**; **ZADROZIAK//ZADROŻAK**, odzwierciedlających także fonetyczne odmianki poszczególnych onimów ostrowskich.
3. Zachowano oryginalną pisownię źródeł, m.in. postacie gwarowe nazwisk, np. *Bybl(i)a* (Biblia), *Szrednicki* (Średnicki).
4. Zrezygnowano zupełnie z cytowania metryk w języku rosyjskim, który obowiązywał jako język urzędowy od roku 1868. Zarejestrowany w tym języku materiał źródłowy z lat 1890–1915 ekscerpowano i zapisywano w słowniku w postaci tłumaczeń, by stał się on przystępny dla szerszego kręgu jego odbiorców,

wszak opracowanie ma charakter naukowy, lecz jednocześnie realizuje misję służby nauki dla społeczeństwa.

5. Nazwiska rekonstruowane na podstawie form żeńskich oznaczono przez ujęcie ich postaci hasłowej w nawias zwykły, np. (ALICKI). Formy żeńskie równe formom męskim wpisano do egzemplifikacji wraz z formami męskimi danego nazwiska hasłowego.
6. Starano się wynotowywać też dodatkowe informacje identyfikujące status osób i opisujące społeczność miejską, z jej zapleczem kulturowym: dane o zawodzie, funkcji, pochodzeniu. Niekiedy wpisywano adres zamieszkania.
7. W niektórych przypadkach, gdy jednoznaczne odczytanie informacji/nazwiska nie było możliwe umieszczano znak zapytania (?).
8. W opracowaniu etymologii hasła starano się podawać możliwe motywacje, wskazując na typ jednostek językowych fundujących daną nazwę osobową (np. apelatyw, imię, nazwa miejscowa, nazwisko, nazwa heraldyczna, etnonim) i źródło leksykalne, źródło cytowanych lub parafrazowanych definicji wraz ze stroną. Nie zawsze jednak było możliwe wskazanie etymologii danego antroponimu. Wówczas zapisywano: Nazwa niejasna.
9. Podstawowym źródłem służącym do określenia typu genetycznego danej nazwy był słownik nazwisk Polaków Kazimierza Rymuta¹¹⁶. Jeżeli dana forma nie występowała w tym słowniku lub gdy jej interpretacja budziła wątpliwości, odwoływano się do *Słownika etymologiczno-motywacyjnego staropolskich nazw osobowych*¹¹⁷ i innych publikacji, które potwierdzały istnienie danego antroponimu¹¹⁸. Szczególnym opracowaniem zaś była tu książka Henryki Sędziak o toponimii łomżyńskiej¹¹⁹, będąca podstawą potwierdzenia etymologii licznej grupy tzw. nazwisk odmiejscowych z badanego obszaru, wchodzącego w

---

¹¹⁶ K. Rymut, *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny*, t. 1: A–K, Kraków 1999, t. 2: L–Ż, Kraków 2001.

¹¹⁷ *Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, red. A. Cieślíkowa, M. Malec, K. Rymut, t. 1–7, Kraków 1995–2002.

¹¹⁸ Np. korzystano z: Z. Abramowicz, *Słownik etymologiczny nazwisk Żydów białostockich*, Białystok 2003; M. Malec, *Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce*, Kraków 1994; S. Rospond, *Słownik etymologiczny miast i gmin PRL*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1984; Z. Abramowicz, L. Citko, L. Dacewicz, *Słownik historycznych nazw osobowych Białostoczczyzny (XV–XVII w.)*, t. 1–2, Białystok 1997–1998; L. Dacewicz, *Antroponimia Żydów Podlasia*, Białystok 2008.

¹¹⁹ H. Sędziak, *Nazwy wsi drobnoszlacheckich w Łomżyńskim*, Łomża 2009.

skład dawnej ziemi łomżyńskiej, a obecnie znajdującego się w obrębie diecezji łomżyńskiej.

10. Ponadto w opisie poszczególnych jednostek słownika wprowadzono skrót: Maz. łomż., oznaczając powiązanie etymologiczne danego antroponimu hasłowego z toponimią lokalną, aby wskazać na możliwą, z dużym prawdopodobieństwem – podstawową, motywację danej nazwy osobowej i jej związek z obszarem historycznej ziemi łomżyńskiej, jednej z ziem Mazowsza.
11. *Słownik-katalog* ma charakter otwarty i w miarę pozyskiwania kolejnych materiałów źródłowych i informacji o etymologii poszczególnych antroponimów (w nielicznych przypadkach trudno było określić pochodzenie danego onimu) będzie uzupełniany.